

WYCHOWANIE DLA NIEPODLEGŁEJ

redakcja naukowa
Leszek Pawelski

A silver eagle emblem, the coat of arms of Poland, is mounted on a dark pole. The eagle is shown in profile, facing left, with its wings spread. It is perched on a decorative, bulbous base. The background is a blurred red and white flag, likely the Polish national flag. The eagle is positioned on the left side of the cover, with its head and wings extending towards the center.

1918-2018

**POLSKIE STOWARZYSZENIE
NAUCZYCIELI TWÓRCZYCH
SZCZECINEK 2018**

WYCHOWANIE DLA NIEPODLEGŁEJ

W setną rocznicę odzyskania przez Polskę Niepodległości

Redakcja naukowa
LESZEK PAWELSKI

POLSKIE STOWARZYSZENIE NAUCZYCIELI TWÓRCZYCH

SZCZECINEK 2018

MONOGRAFIA NR 17
POLSKIEGO STOWARZYSZENIA
NAUCZYCIELI TWÓRCZYCH

Recenzenci

Prof. zw. dr hab. **Jolanta SZEMPRUCH**

Dr hab. **Marek REMBIERZ**

Projekt okładki

Mgr Katarzyna **MOŁCZUN**

Skład, adiustacja, korekta

Leszek **PAWELSKI**, Maciej **POLAK**, Bogdan **URBANEK**

© Copyright by PSNT Szczecinek 2018

Wszelkie prawa zastrzeżone

ISBN 978-83-936269-4-6

Wydawca:

Polskie Stowarzyszenie Nauczycieli Twórczych

Adres: 78-400 Szczecinek, ul. Kołobrzeska 4B/5

www.psnt.edu.pl

Druk: Drukarnia TEMPOPRINT Szczecinek

ul. Harcerska 2, 78-400 Szczecinek

www.tempoprint.pl;

WSTĘP	9
BOGUSŁAW ŚLIWERSKI Światopogląd(w) edukacji.	13
JANUSZ MARIAŃSKI Patriotyzm Polaków w świetle badań socjologicznych.	31
WOJCIECH KOJS Problemy organizacji i zarządzania edukacją w twórczości pedagogicznej Bogdana Nawroczyńskiego	53
WALDEMAR FURMANEK Ojczyzna . Polska w nauczaniu Jana Pawła II	71
JAN ŻEBROWSKI Społeczeństwo i wychowanie obywatelskie jako fundament stabilnego ustroju demokratycznego	105
JERZY NOWOCIEŃ, AGATA LIEDTKE Efektywność wychowania fizycznego w opinii nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych	117
MYKOŁA ZYOMRYA, IWAN ZYOMRYA Українсько-польська взаємодія: трансцендентна вартість В оцінках Олександра Колянчука	131
MARIAN KOPCZEWSKI Podstawy funkcjonowania administracji publicznej i ich wpływ na edukację po transformacji ustrojowej	143
LESZEK PAWELSKI Bractwo Kurkowe - organizacja patriotyczna i jego rola w wychowaniu młodzieży	167
BOGDAN URBANEK Regionalizm w podstawie programowej nauczania	179
DANUTA ŻEBROWSKA Z rozważań nad istotą patriotyzmu i jego rodzajami we współczesne Polsce	195

PIOTR KOWOLIK	
Szkoła miejscem edukacji patriotycznej młodzieży	205
KRZYSZTOF ZAJDEL	
Treści patriotyczne w szkole i próby ich wzmacniania	217
HERVE JANISZEWSKI	
La cooperation franco-polonais dans la vie des Polonaises en France	227
NASI AUTORZY	233

TREŚCI PATRIOTYCZNE W SZKOLE I PRÓBY ICH WZMACNIANIA

Funkcjonowanie szkoły, bez względu jaka to jest placówka: publiczna czy niepubliczna wiąże się pełnieniem ról i współpracy kilku podmiotów. Tymi podmiotami najczęściej są: uczniowie, ich rodzice i nauczyciele, a tam gdzie jest ta umownie rzecz ujmując: *grupa*, dochodzić może do pewnych napięć czy nieporozumień.

Nauczyciele pracując z grupą, niekiedy ochoczo „pozbyliby” się części uczniów, którzy w ich opinii przeszkadzają im w prowadzeniu lekcji. Mają taką wizję, że wystarczy jak powiedzą coś do grupy lub do jednostki, to uczeń zrobi wszystko bez ich pomocy, instrukcji, ponaglenia, rodzice będą partnerami – ale na zasadzie wykonywania ich zaleceń. Z kolei rodzice pragnęliby, aby ich dzieci uczyły się dobrze, szkoła należycie wyposażyła ich we wszelkie potrzebne im kompetencje, zajmowała się dziećmi do godzin wieczornych, rozwijała talenty, organizowała czas wolny, doprowadziła na kolejnych szczeblach edukacji do „dobrego” wykształcenia, najlepiej na dochodowym kierunku studiów zapewniającym pracę i dobrą płacę. Czy te trzy punkty widzenia mają jakiś wspólny element, gdzieś się pokrywają?

Trudno będzie taki „punkt ciężkości” znaleźć, aby odpowiadał każdemu z podmiotów, choć zapewne takie określenia jak: uczeń, dziecko, dobro ucznia, edukacja, rozwijanie zdolności, indywidualność – byłoby tutaj jakimś wspólnym mianownikiem, chociaż z punktu widzenia każdego z podmiotów widzianym różnie.

Oczywiście szkoła spełniać musi wiele nałożonych na nią obowiązków, podlega określonym i rygorystycznym przepisom, nie tylko związanym z oświatą, dobrać też musi do osiągnięcia celów zespół ludzi, którzy nie zawsze razem widzą ten cel w taki sam sposób. Mają określone zasady współpracy, mają wybranego *zarządzającego*, są na różnym poziomie kompetencji i doświadczeń, ale też trzeba sobie jasno powiedzieć, iż u tego zespołu ludzi bardzo trudno spowodować inne spojrzenie, zmienić przekonania, szkółcą lub wskazując argumenty spowodować, by inaczej zachowywali się na lekcjach, w swoim codziennym funkcjonowaniu. Po kilku latach pracy w określonym zespole, zmiana jest trudna lub bardzo trudno jej dokonać.

¹ Krzysztof ZAJDEL, dr, adiunkt Uniwersytet Zielonogórski, członek władz krajowych PSNT.

Sukces zawodowy nauczyciela zazwyczaj ujmowany jest w dwóch poznawczych perspektywach, to jest: indywidualnej i społeczno-kulturowej. To, co nauczyciel może uznawać za sukces, w ujęciu społecznym tym sukcesem może nie być. Zdobyte przez jego ucznia punktowane miejsce w olimpiadzie gminnej, może być ignorowane przez rodziców czy grono nauczycielskie, dla których sukces oznacza np. wygranie olimpiady wojewódzkiej czy ogólnopolskiej. Sukces wymaga jednak legitymizacji społecznej, uznania w środowisku zawodowym. Pojęcie sukcesu i jego desygnaty zmieniają się, gdyż zmieniają się oczekiwania co do kompetencji pedagogów lub celów edukacyjnych.

Rodzice z kolei żyją na określonych poziomach rodzinnych, materialnych, mają różne doświadczenia szeroko rzecz ujmując: pedagogiczne i psychologiczne, odmienne jest też podejście do samej edukacji, ich roli w tym procesie. Własne doświadczenia *szkolne* determinują obraz *właściwego* funkcjonowania nauczycieli, jak i sukcesów edukacyjnych ich potomstwa, odpowiedzialności za niepowodzenia, ale i sukcesy.

Uczniowie

Uczeń rodzi się z określonym bagażem genetycznym, indywidualnie nabywanym procesem socjalizacji i wychowania. Na pewnym etapie rozwoju funkcjonowanie społeczne zaczyna dominować, ale trudno naturalną ciekawość świata zaspokoić siedząc tylko w ławkach i *wkuwając* pewne reguły. Nie zawsze też rytm tygodnia, pór roku odpowiada naturalnym potrzebom, bycie oczkiem w głowie w domu – nie zawsze ma przełożenie na klasę szkolną. Ponadto zmysł obserwacji takiego ucznia pozwala dostrzec pewne niesprawiedliwości typu: innymi dziećmi rodzice bardziej się interesują, ojcowie kolegów z klasy mają auta, a mój tata nie ma; mam ojca, lecz z nami nie mieszka, koleżanki i koledzy mają fajne telefony, a ja nie mam. To wszystko musi zostać *uśrednione* w klasie szkolnej, a nauczyciel nie zawsze postępuje tak samo w stosunku do różnych uczniów. Widać, że jednych preferuje, innych nie, krzyczy na wybranych, pozostałym nie zwraca uwagi. To powoduje poczucie krzywdy, niesprawiedliwości.

Część uczniów bardzo szybko pojmuje to, co tłumaczył nauczyciel, zostają chwaleni, innym opanowanie prostych wydawałoby się spraw, sprawia trudność. Poza tym uczeń lubi wiedzieć po co się uczy, do czego dana wiedza mu się przyda. Brak takiego komunikatu ze strony nauczyciela, pewien schematyzm w nauczaniu, to znaczy sprawdzenie obecności, czytanie w podręczniku i praca w ćwiczeniach na wielu lekcjach pod rząd skutecznie zniechęca do pracy. Jak pisze Jerzy Nikitorowicz: *„Zadaniem szkoły (...) powinno być pobudzanie do myślenia dywergencyjnego, czyli dostrzegania wielu możliwych odpowiedzi na określony problem. Współczesna szkoła powinna przeciwstawiać się (...) pewnym stanom, sytuacjom, warunkom, które uniemożliwiają realizację potrzeb, doświadczania siebie, współpracę i współdziałanie.”* (Nikitorowicz 2015, s. 30).

Tak więc wydawać by się mogło, iż pogodzenie różnych oczekiwań i pragnień z punktu widzenia tych trzech podmiotów jest sporym wyzwaniem, bardzo trudnym do zrealizowania. Z drugiej strony mamy ogromne doświadczenie, wielu pokoleń czy też tysiącleci, które z podobnymi wyzwaniami sobie radziły z większym lub mniejszym sukcesem, ponosiły

porażki. Zmienia się nie tylko nasze życie, postęp technologiczny, ale też i doświadczenia w edukacji, choć na pierwszy rzut oka ich nie widać. To w konsekwencji człowiek jest miarą tego co się dzieje w edukacji, to od niego zależy sukces bądź porażka.

Uczeń myślący

Wybitność zawsze pozostaje swoistą dewiacją, wyrazistym oddalaniem się od tego co wydaje się nam oczywiste, niezgodą na to, co określamy słowem „normatywne”. Samotna jednostka, myśląca „inaczej” jeśli napotka mocno ugruntowaną tradycję lub powszechną aprobatę – niewiele w tej sytuacji może zdziałać, co doprowadza ją niekiedy do wyobcowania i w konsekwencji egzystencję na marginesie społeczeństwa.

Teoria charyzmy Maxa Webera (2002) opisuje fenomen społecznego autorytetu, który nie jest oparty na tradycji lub przesłankach prawnych, tylko na osobowości przywódcy. Przywykliśmy widzieć charyzmę jako przejaw (miejsce) działalności religijnej, gdzie zazwyczaj mamy do czynienia z kimś wyjątkowym. Charyzma to też znaczący człowiek, poprzez swoje dokonania, np. Napoleon czy Wałęsa. Generalnie charyzma może mieć swoje odniesienia również w życiu „potocznym”, np. społecznym czy wychowawczym.

Jest rzeczą oczywistą, że oddziaływania wychowawcze rodziców, które są oparte na własnym przykładzie, jest głównym czynnikiem sprawczym wiary w siebie i poczucia własnej godności. Wpływ jednostki wybitnej na zbiorowość polega na wprowadzaniu i kontynuowaniu głoszonych przez nią idei (Sroczyńska s. 99- 100).

Szkola stoi przed trudnym zadaniem jednoczesnej odpowiedzi na oczekiwania o charakterze pragmatycznym, związane z rynkiem idei i usług, oraz tożsamościowym – zorientowane na kształtowanie postaw etycznych, dzielenie się dobrami z innymi. Oznacza to realizację powinności uczenia i wychowania, przy czym ta druga łączy się ze wspomaganiami, a nie zastępowaniem rodziny w przysługujących jej funkcjach (...). Warto przy tym pamiętać, iż rola wychowawcy jest mocno wpisana w przestrzeń ambiwalencji, w kontradyktoryjność (...). Oscylowanie między normami i kontr normami pociąga za sobą bliskość i serdeczność w stosunku do wychowanka, ale jednocześnie pewną konieczność dystansu, bez którego bycie nauczycielem byłoby niemożliwe. (Sroczyńska s. 103).

Jak kierować uczniem myślącym, zdolnym? Nauczyciel (wychowawca) we współczesnej szkole pełni wiele ról. Jest jednak kilka, na które kładzie specjalny nacisk, są to:

- rola terapeuty, co oznacza empatyczne podejście do uczniów
- rola intelektualisty, czyli pogłębianie swojej wiedzy
- rola animatora – rozbudzanie zainteresowań swoich uczniów
- rola manipulatora – pomaga poznawać otoczenie i świat
- rola aktora (Kazubowska s. 155-157)

To, jakim nauczycielem jest, przekładać się będzie na jego relacje z uczniem, „poprowadzeniem” go nie tylko intelektualnie, ale również wspieranie w innych aspektach jego rozwoju.

Termin wsparcie używany jest w celu określenia działania wzmacniającego możliwości jednostki. Poprzez wsparcie możliwe jest zapewnienie osobie opieki, gdy znajduje się w sytuacji trudnej. W zależności od przyjętej postawy w pedagogice, a konkretnie w edukacji wsparcie rozumie się jako kierowanie, uczenie, organizowanie. Definicja określa wsparcie jako zachowanie, w „przypadku którego jedna osoba umożliwia drugiej zaangażowanie się w działanie i podtrzymuje jej wewnętrznie umiejscowioną, dobrowolną intencję do działania” (Studenska 2016, s. 79). Jak pisze autorka, sednem nauczycielskiego wspierania uczniowskiej autonomii w zdobywaniu wiedzy i umiejętności jest udzielanie uczniom pomocy w dostrzeganiu i tworzeniu pomocy pomiędzy tym, czym zajmują się w klasie, a własnymi zainteresowaniami, wartościami oraz celami. Jest to również pewna niezależność w uczeniu się i przejmowaniu odpowiedzialności za własne uczenie się.

Warto spojrzeć w tym miejscu na teorię społecznego uczenia się Amerykanina Juliana B. Rottera. Ten badacz wyróżnia kilka zmiennych umożliwiających przewidywanie rezultatów uczenia się, są to między innymi:

- potencjał zachowania się
- oczekiwania
- wartość wzmocnienia
- sytuacja psychologiczna (Rotter za Szmigielską 1999)

Mnie zainteresowała w tych zmiennych wartość wzmocnienia ze strony nauczyciela. A jako, że mamy 100 lecie odzyskania przez Polskę niepodległości, chciałbym wiedzieć: na ile nauczyciel wzmacnia postawy patriotyczne u swoich uczniów?

Badania

Każdy nauczyciel zobowiązany jest do realizowanie elementów wychowania patriotycznego. Oczywiście na kolejnych etapach edukacyjnych może się to różnić, gdyż każda placówka ma swoje tradycje, na wiele spraw kładzie nacisk, inne pomija, a jeszcze inne są wyszczególnione w statutach, regulaminach. Inaczej też będzie uczyło się patriotyzmu w klasach I–III, a inaczej w szkole średniej. Bywają też naciski ze strony np. kuratorium, czego niejednokrotnie jako nauczyciel doświadczałem, kiedy szkoła otrzymywała pismo, że w danym roku jest np. „okrągła” rocznica wybuchu II Wojny Światowej i należy temu poświęcić miesiąc czasu (lub rok) i przysłać sprawozdanie do kuratorium. Oczywiście taki „nakaz” musiał być zrealizowany, a jak się to odbywało, zależało od dyrektora i nauczycieli. W jednych placówkach ograniczano się do apelu poświęconemu rocznicy wybuchu wojny, w innych był to cykl zaplanowanych zajęć, jeszcze w innych odwiedzenie muzeum, zadbanie o jakąś mogiłę żołnierza, czy też prelekcja w danej placówce kombatanta, który mówił o wojnie. Są nauczyciele, którzy lubią historię, ich rodzina doświadczyła jakiś traumatycznych wydarzeń, ale są i tacy, którzy uważają, że historia to nudny przedmiot, zaś patriotyzm jest nic nieznaczącym sloganem. I nawet przymuszeni przez dyrektora czy zobligowani regulaminem, te zajęcia pominają, lub poprowadzą je tak, aby tylko był wpis w dzienniku, natomiast uczniowie nic z tego nie wyniosą. Tak więc waga takich zajęć zależy będzie od człowieka.

Z drugiej strony co to jest postawa patriotyczna? Mamy problem ze zdefiniowaniem tego słowa i jeśli zapytać by o to nauczyciela, jego odpowiedzi mogą się różnić. Tak jak wspomniałem wcześniej, zainteresowało mnie wzmacnianie ze strony nauczyciela postaw patriotycznych u uczniów. Mając możliwość szkolenia co roku nauczycieli i dyrektorów, skupiłem się wyłącznie na dyrektorach z wielu szkół województwa dolnośląskiego. Są to placówki publiczne i niepubliczne, różny poziom edukacyjny: szkoły podstawowe, ponadpodstawowe, klasy I–III. Zbadanych dyrektorów było 38 osób (N=38). Można mieć do mnie zarzut, iż jest to mała liczba respondentów, jednakże każda z tych osób „zarządza” placówkami, gdzie grono pedagogiczne liczy od 20 do prawie 60 nauczycieli, co po zsumowaniu stanowi ciekawą próbę. Ponadto nie są to badania duże, jest to zaledwie diagnoza, oszacowanie, sondaż, które może być przyczynkiem do jakiś większych i dalszych badań. Niemniej uśredniając, można mieć po zapoznaniu się z tym sondażem pewien ogłęd na pracę 38 różnych placówek i grona nauczycieli liczących między 700 a 1500 osób. Jeśli pomnożyć to przez uczniów jacy są w klasie, wynik staje się imponujący.

Na początku zadałem pytanie, co każdy z dyrektorów rozumie przez słowo patriotyzm? Otrzymane odpowiedzi nie są jednoznaczne, gdyż patriotyzm rozumiany był np. jako: znajomość hymnu, znajomość historii swojego kraju i małej ojczyzny, szanowanie tradycji w tym tradycji chrześcijańskiej, w życiu dorosłym obrona kraju, właściwe wykonywanie swojej pracy, poszanowanie osób starszych i pomoc osobom tego potrzebującym, głosowanie w wyborach, reagowanie na różne sytuacje, kiedy komuś dzieje się krzywda, przestrzeganie tradycji i świąt, bronienie Polski za granicą, oddanie życia za ojczyznę, szanowanie innych.

Z tych wielu odpowiedzi wyłania się dość różnorodny obraz patriotyzmu. Według encyklopedii PWN: „*patriotyzm [łac. < gr.], w znaczeniu ogólnym wszelkie umiłowanie ojczyzny jako miejsca swojego pochodzenia i/lub zamieszkania*” (Encyklopedia PWN).

Czy zatem różne opinie na temat patriotyzmu przez dyrektorów placówek nie spowodują różnych działań w szkołach? A może nie w tym rzecz, aby wszyscy „robili” to samo, ale aby poprzez różne działania urozmaicać spojrzenie na patriotyzm?

Jak zatem dyrektorzy wzmacniają postawy patriotyczne u swoich uczniów? Zacznijmy od tego, jakie wymagania w tym względzie mają w stosunku do swoich nauczycieli?

Tabela 1. Wymagania dyrektorów względem nauczycieli w realizowaniu postaw patriotycznych

	Nauczyciele muszą realizować tematykę postaw patriotycznych w klasie	Nauczyciele rozliczani są z realizacji postaw patriotycznych na piśmie	Mieliśmy szkolenia z realizacji postaw patriotycznych w ostatnich 5 latach	Nauczyciele znają definicję: postawa patriotyczna	Lepiej radzą sobie z realizacją postaw patriotycznych starsi nauczyciele	Lepiej radzą sobie z realizacją postaw patriotycznych nauczyciele z większym stażem pracy
Dyrektorzy szkół podstawowych N=23	Tak 100 Nie 0 Nie wiem 0	Tak 25 Nie 70 Nie wiem 5	Tak 0 Nie 100 Nie wiem 0	Tak 90 Nie 0 Nie wiem 10	Tak 90 Nie 10 Nie wiem 0	Tak 100 Nie 0 Nie wiem 0
Dyrektorzy szkół średnich N=15	Tak 90 Nie 0 Nie wiem 10	Tak 10 Nie 90 Nie wiem 0	Tak 0 Nie 100 Nie wiem 0	Tak 80 Nie 0 Nie wiem 20	Tak 100 Nie 0 Nie wiem 0	Tak 50 Nie 50 Nie wiem 0

Źródło: badania własne.

Wydawać by się mogło, że każdy nauczyciel wie, co to jest postawa patriotyczna, zna definicję i procedury jakie obowiązują w jego szkole. Już po wypowiedziach dyrektorów o ich definicję patriotyzmu można się zorientować, że rozumienie tego słowa jest różne. Dlatego trudno oczekiwać, aby i nauczyciele jakoś różnili się od dyrektorów w tym względzie. Co prawda dyrektorzy deklarują, że ich podwładni „muszą” realizować tematykę postaw patriotycznych w klasie (to wynika z przepisów oświatowych i podstawy programowej), jednakże nie rozliczają z tego nauczycieli. Można się upierać, że kiedy wychowawca składa sprawozdanie na koniec semestru, iż „zrealizował” wszystkie treści w ramach swojego przedmiotu, to również dotyczy to treści patriotycznych. Ale to są tylko słowa „pisane” w sensie ogólnym, w kwestii szczegółowej zarówno dyrektorzy szkół podstawowych jak i szkół średnich deklarują, iż takich pism konkretnych się nie składa.

Co czwarty dyrektor szkoły podstawowej podał mi informację, że u niego takie deklaracje są. Kiedy o to dopytywałem w rozmowie, nie potrafili wskazać mi konkretnie, informowali, że każdy nauczyciel musi złożyć sprawozdanie, co wskazuje na to, że 25 procent dyrektorów ze szkół podstawowych i 10 procent dyrektorów ze szkół średnich – nie do końca deklarowało prawdę. Nie potrafili wskazać konkretnego druku, który by ich deklaracje uwierzytelniał jako prawdziwe. Potwierdza to również zgodna deklaracja dyrektorów obu rodzajów szkół, którzy twierdzą, że w ostatnich 5 latach żadnych szkoleń z zakresu wychowania patriotycznego nie było. Padło nawet stwierdzenie: po co? Przecież jest podstawa programowa, wiemy jak i czego uczyć, mamy specjalistów.

Wskazuje się też na to w deklaracjach dyrektorów, iż z realizacją postaw patriotycznych lepiej radzą sobie nauczyciele starsi, choć nie pytałem, jaki trzeba mieć wiek życia, aby być uważanym za nauczyciela „starszego”. Ten aspekt jest zastanawiający, tak myślę, gdyż dyrektorzy z obu typów szkół podkreślali ten aspekt. Nie zawsze też wiek nauczyciela odnosi się do jego awansu zawodowego i jego stażu pracy. W szkołach średnich dyrektorzy nie dostrzegają tego elementu, jakim jest wiek.

Podsumowując pytania jakie zadałem dyrektorom, można pokusić się o pewne uwagi, mianowicie: postawa patriotyczna jest rozumiana różnie przez nauczycieli. Nie ma z tego zakresu szkoleń w placówkach (przynajmniej w ostatnich 5 latach), nie wymaga się od pracowników deklaracji: co w tym zakresie robili na zajęciach z uczniami, nie składają sprawozdań. Lepiej radzą sobie z tym zakresem wiedzy nauczyciele starsi, bo prawdopodobnie ich etap zdobywania wiedzy przypadła na inne czasy, na inne wymagania w tym zakresie, stąd posiadają pewną wewnętrzną umiejętność rozmowy z uczniem na tematy związane z szeroko rozumianym patriotyzmem, sami zachowują się odpowiednio w różnych sytuacjach, dają osobisty przykład.

Kolejne moje pytanie dotyczyło uczniów, jak postawy patriotyczne są wzmocnione u źródła, czyli u uczniów?

Tabela 2. Wzmacnianie postaw patriotycznych w placówkach wobec uczniów

	W systemach oceniania ucznia mamy ujętą postawę patriotyczną	Prowadzimy lekcje wychowawcze dotyczące postaw patriotycznych	Mamy w placówce plan wycieczek po miejscach historycznie ważnych dla Polski	Zapraszamy osoby do placówki, które mówią o patriotyzmie (kombatanci, weterani)	Każdego roku we wrześniu mówimy o rocznicy wybuchu II Wojny Światowej	Mamy w szkole cykl zajęć (np. 3 letni) o treści patriotycznych
Dyrektorzy szkół podstawowych N=23	Tak 100 Nie 0 Nie wiem 0	Tak 85 Nie 15 Nie wiem 0	Tak 15 Nie 70 Nie wiem 15	Tak 5 Nie 95 Nie wiem 0	Tak 50 Nie 50 Nie wiem 0	Tak 0 Nie 100 Nie wiem 0
Dyrektorzy szkół średnich N=15	Tak 100 Nie 0 Nie wiem 0	Tak 90 Nie 10 Nie wiem 0	Tak 10 Nie 90 Nie wiem 0	Tak 0 Nie 100 Nie wiem 0	Tak 10 Nie 90 Nie wiem 0	Tak 0 Nie 100 Nie wiem 0

Źródło: badania własne

Jak wskazują wyniki mojego niewielkiego sondażu, edukacja patriotyczna i wzmacnianie tych treści to spore wyzwanie dla placówek. W szkołach funkcjonują regulaminy oceniania (100 procent deklaracji dyrektorów z obu typów szkół), gdzie

wzmacnianiu postaw patriotycznych, które w zasadzie istnieją tylko na papierze. To spore wyzwanie i powinniśmy o tym rozmawiać i dyskutować w tak szczególnej dacie dla Polski, jak stulecie niepodległości.

Bibliografia:

- Kazubowska U.** (2004), *Realne i potencjalne kompetencje nauczycieli wychowawców i opiekunów w kontekście rozwoju psychospołecznego dzieci i młodzieży*, (w:) *Kształcenie nauczycieli w systemie studiów uniwersyteckich*, Baran **B.**, Horyń **L.** (red.), Wydawnictwo Zapol, Szczecin.
- Nikitorowicz J.** (2015), *Międzykulturowa edukacja szkolna w procesie kreowania kultury pokoju i dialogu międzykulturowego*, (w:) *Szkola- kultura- środowisko lokalne*, Szczurek- Boruta A., Chojncka- Synaszko B. (red.), Adam Marszałek, Toruń.
- Sroczyńska M.** (2016), *Prawo do równych szans. Uczniowie niepełnosprawni w polskiej szkole ogólnodostępnej*, (w:) *Zrozumieć szkołę. Konteksty zmiany*, Szymański **M.**, Walasek-Jarosz **B.**, Zbróg **Z.** (red.), Wydawnictwo APS, Warszawa.
- Studenska A.** (2016), *Cechy indywidualne i czynniki środowiskowe a autonomia uczenia się*. Wydawnictwo UŚ, Katowice.
- Szmigielska B.** (1999), *Spoleczno – uczeniowa teoria osobowości Juliana B. Rottera*, (w:) A. Gałdowa (red.), *Klasyczne i współczesne koncepcje osobowości*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Weber M.** (2002), *Gospodarka i społeczeństwo. Zarys socjologii rozumiejącej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Źródła internetowe

Encyklopedia PWN: <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/3955049/patriotyzm.html>
[dostęp marzec 2018]

Słowa kluczowe: wzmacnianie wartości patriotycznych, nauczyciele, podmioty w szkole, 100 lat niepodległości Polski.

Streszczenie

Ten artykuł dotyczy realizacji postaw patriotycznych i ich wzmacniania w placówce szkolnej. Podstaw programowa na każdym szczeblu edukacji zakłada takie działania, gdzie można przeczytać że:

Kształcenie ogólne w szkole podstawowej ma na celu:

- wprowadzanie uczniów w świat wartości, w tym ofiarności, współpracy, solidarności, altruizmu, **patriotyzmu** i szacunku dla tradycji, wskazywanie wzorców

postępowania i budowanie relacji społecznych, sprzyjających bezpiecznemu rozwojowi ucznia (rodzina, przyjaciele).

Jak się to udaje osiągnąć w szkole? Mam nadzieję, że mój artykuł postara się dać ogólną odpowiedź na to pytanie. Staralem się tak pytać badanych, aby znaleźć sedno nurtujących mnie kwestii. Czy mi się udało? Mam nadzieję że czytelnik znajdzie odpowiedź w tym małym (ze względu na wymogi edytorskie) artykule.

PATRIOTIC CONTENT IN SCHOOL AND ATTEMPTS TO STRENGTHEN IT

Key words: strengthening patriotic values, teachers, entities in school, 100 years of Polish independence.

Summary

This article concerns the implementation of patriotic attitudes and their strengthening in a school setting. The core curriculum at every level of education assumes such activities, where you can read that:

General education at primary school aims to:

1) introducing students to the world of values, including sacrifice, cooperation, solidarity, altruism, patriotism and respect for tradition, indicating patterns of behavior and building social relations that foster the safe development of the student (family, friends).

How do you achieve it at school? I hope that my article will try to give a general answer to this question. I tried to ask the respondents so that I could find the core of the issues bothering me. Have I succeeded? I hope that the reader will find the answer in this small (due to editorial requirements) article.